

Vier misverstanden over het verschon

Het verschoningsrecht van de advocaat ligt onder vuur. In de krant en de politiek worden daarbij nogal wat misverstanden gedebiteerd, zeggen Bannier en Fanoy. Zij proberen er vier op te ruimen. Zoals: 'beperking van het beroepsgeheim tot werk waarbij rechtstreeks over procedures wordt geadviseerd, miskent de realiteit van het juridische advocatenwerk.'

In het volgende artikel laten Sjöcrona, Koops en Noorduyn aan de hand van recente rechtspraak zien hoe het verschoningsrecht in de praktijk wordt ingeperkt door het handelen van politie, OM en R-C, én door weinig waakzame dekens en advocaten.

F.A.W. Bannier en N.A.M.E.C. Fanoy
advocaat en hoogleraar Advocatuur aan de
Universiteit van Amsterdam,
respectievelijk medewerkster bij deze leerstoel

Omdat een advocaat zelden als getuige voor de rechter verschijnt, kan misbruik van het verschoningsrecht geen ernstige bedreiging voor de samenleving zijn

Het verschoningsrecht is niet direct voorwerp van onderzoek bij de Commissie Advocatuur, ofwel de Commissie-Van Wijmen, die deze maanden op verzoek van de Minister van Justitie diverse fundamenteën van de advocatuur onderzoekt. In de brief waarin minister Donner aan de Kamer uitlegde hoe hij de Motie-De Vries (waarin een diepgaand onderzoek naar de advocatuur werd gevraagd) zou gaan uitvoeren,¹ wordt weliswaar aan het verschoningsrecht een apart kopje gewijd, maar de adviesopdracht zelf betreft alleen de bestuurlijke structuur van de Orde, kwaliteit en integriteit en klacht- en tuchtrecht. Maar de minister schrijft ook dat mede ‘op basis van de adviezen van de commissie vervolgens in de behandeling van de dan nog resterende vragen een rangorde [kan] worden aangebracht’.

Hoe dan ook speelt het verschoningsrecht nu al in veel discussies over de advocatuur, in de krant en in de politiek, een belangrijke rol. Deze discussies worden nogal eens vertroebeld door misverstanden.

‘PRIVILEGE VAN DE ADVOCATUUR’

Het verschoningsrecht wordt dikwijls ‘een

noemd kan worden, is het een privilege van de maatschappij. Het is een instrument om de rechtsstaat beter te doen functioneren en met name het belang van de rechtzoekende te beschermen.

Dit wordt duidelijk uit de geschiedenis van dit ‘privilege’. Het zogenaamde ‘professionele verschoningsrecht’ is opgenomen in twee sterk gelijklopende bepalingen, te weten artikel 165 lid 2 Rv en artikel 218 Sv. Hierin is opgenomen dat aan – niet nader genoemde – geheimhoudingsplichtige beroepen een verschoningsrecht toekomt. In deze wetsbepalingen is niet met zoveel woorden opgenomen welke beroepsbeoefenaren zich kunnen beroepen op het verschoningsrecht. De voorlopers van deze bepalingen dateren uit 1838, toen onder meer het BW en Sv in werking traden.² Uit de wetsgeschiedenis kan niet worden afgeleid welke beroepsbeoefenaren de wetgever op het oog had bij de invoering van de regeling van het professionele verschoningsrecht. De beoordeling of en zo ja welke beroepsbeoefenaar zich kan beroepen op het verschoningsrecht, is uiteindelijk overgelaten aan de rechter.

In 1913 heeft de Hoge Raad zich in het Liefdehuis-arrest voor het eerst uitgesproken over de omvang van het verschoningsrecht,³ en bepaalde toen dat het verschoningsrecht diende te worden voorbehouden aan de beoefenaar van een beroep dat *alleen* naar behoren kan worden uitgeoefend indien geheimhouding onder alle omstandigheden door de beroepsbeoefenaar kan worden gegarandeerd.⁴ In latere jurisprudentie is nog aan dit criterium geschaafd en heeft de Hoge Raad uitgemaakt dat het moet gaan om beroepen

waarvan men het in het algemeen belang acht dat deze onbeperkt toegankelijk zijn.⁵ De advocaat valt onder deze beroepen.

In het Notaris Maas-arrest heeft de Hoge Raad het professionele verschoningsrecht verheven tot algemeen rechtsbeginsel, waar op onafhankelijk van een wettelijke regeling een beroep kan worden gedaan. Het verschoningsrecht werd aldus gerechtvaardigd: ‘De grondslag van dit verschoningsrecht moet worden gezocht in een in Nederland geldend algemeen rechtsbeginsel dat meebrengt dat bij zodanige vertrouwenspersonen⁶ het maatschappelijk belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt, moet wijken voor het maatschappelijk belang dat een ieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaring van het besprokene om bijstand en advies tot hen moet kunnen wenden’.⁷

Dat een advocaat een verschoningsrecht toekomt is dus algemeen erkend. Dat verschoningsrecht komt hem toe ten aanzien van hetgeen hem *als zodanig* is toevertrouwd: het moet dus gaan om informatie die de advocaat heeft verkregen bij het uitoefenen van werkzaamheden die behoren tot de normale uitoefening van zijn functie. Het wordt hem opgelegd, om de cliënt de zekerheid te geven, dat hij alles met zijn raadsman kan bespreken zonder vrees dat via die raadsman ook maar iets naar derden (OM, wederpartij) zal uitlekken. Dit draagt in belangrijke mate bij aan de bescherming van de juridische positie van de cliënt, van de burger in onze maatschappij.

Het is overigens niet de beroepsgroep zelf, maar de rechter die uiteindelijk beslist wat behoort tot de ‘normale werkzaamheden’ van een beroepsbeoefenaar.⁸ Tot op heden heeft eigenlijk nooit ter discussie gestaan dat onder de normale werkzaamheden van een advocaat niet alleen het voeren van proce-

ningsrecht

privilege van de advocatuur’ genoemd, vaak in verband met zinnnetjes als ‘Advocaten maken misbruik van hun verschoningsrecht om criminele activiteiten te verbergen’. Maar, als het verschoningsrecht al een privilege ge-

1 Brief van 23 december 2004.

2 Tekstueel wijken de huidige bepalingen nauwelijks af van hun voorlopers uit 1838. Het BW bevatte in de titel ‘Van bewijs door getuigen’ een regeling van onder meer het professionele verschoningsrecht.

3 HR 21 april 1913, NJ 1913, 958. Het ging hier om het verschoningsrecht van een geneeskundige, maar de uitspraak was ook van belang voor andere beroepsbeoefenaren.

4 Zie ook F.J. Fernhout, *Het verschoningsrecht van getuigen in civiele zaken*, Maastricht: Uitgeverij Gianni 2004, p. 64.

5 In HR 22 juni 1984, NJ 1985, 188 is het algemene belang van onbelemmerde rechtshulp door een advocaat als grondslag aangemerkt van het aan de advocaat als zodanig toekomende verschoningsrecht.

6 Het ging in dit arrest om een notaris maar het is algemeen aanvaard, dat dit precies zo opgaat voor de advocaat.

7 HR 1 maart 1985, NJ 1986, 173, ‘Notaris Maas’.

dures valt maar ook het geven van algemeen juridisch advies.⁹

Overigens is het verschoningsrecht geen absoluut recht dat nooit zou mogen worden doorbroken. In zeer uitzonderlijke omstandigheden moet het belang van de waarheidsvinding prevaleren boven het verschoningsrecht.¹⁰ Als sprekend voorbeeld wordt vaak genoemd de situatie waarin een cliënt zijn advocaat vertelt iemand van het leven te willen beroven, maar op deze uitzonderlijke omstandigheden zullen we hier verder niet ingaan.

'ADVOCaat IS ALS ZIJN CLIËNT'

Als men onrust wil uitdrukken over het misbruik van het verschoningsrecht door advocaten om criminele activiteiten te verbergen, wordt meestal vergeten onderscheid te maken tussen activiteiten van de advocaat zelf en die van zijn cliënt. Dat is niet vreemd, want de advocaat wordt in de publieke opinie vaak geïdentificeerd met zijn cliënt. Niettemin is het onderscheid relevant, want als de advocaat zelf wordt verdacht van betrokkenheid bij (ernstige) criminele activiteiten, en voor deze verdenking redelijke aanwijzingen bestaan, heeft hij geen verschoningsrecht.¹¹ De Hoge Raad acht in deze gevallen zeer bijzondere omstandigheden aanwezig die een doorbreking van het verschoningsrecht rechtvaardigen. Dat spreekt ook vanzelf, want het verschoningsrecht is gekoppeld aan het beroepsgeheim en voorkomt dat zaken die onder het beroepsgeheim vallen via de getuigplicht toch openbaar gemaakt moeten worden,¹² en een verdachte van een misdrijf heeft nu eenmaal niet zichzelf – en dat dan ook nog als advocaat – vertrouwelijke mededelingen gedaan.

Wanneer de advocaat niet zelf bij de criminele activiteiten betrokken is, verkeert hij echter in een situatie waarvoor dat beroepsgeheim nu juist gegeven is. Hij is de raadsman aan wie in vol vertrouwen op dat beroepsgeheim een beroep gedaan moet kunnen worden. Nu zijn er ongetwijfeld schaduwzones waarin de situatie niet duidelijk is. De advocaat die meewerkt aan een constructie, waarmee geld wit wordt gewassen, werkt

mee aan een illegale zaak. Is hij zich bewust van het doel van zijn inschakeling, dan kan hij onder omstandigheden daarbij zo betrokken zijn, dat wellicht van een vorm van medeplegen gesproken kan worden. Hij is dan persoonlijk betrokken en bij een (ook) tegen hem ingesteld strafrechtelijk onderzoek behoort hem geen verschoningsrecht toe te komen.

Is hij zich van niets bewust, dan ligt dit anders. Dan bevindt hij zich in een situatie die vergelijkbaar is met die van iedere andere advocaat wiens cliënt slechts een deel van het verhaal heeft verteld. Hij moet natuurlijk, zeker bij signalen, dóórvragen maar mag, als er

niets vreemds of onwettigs naar boven komt, op het verhaal van zijn cliënt afgaan. Wat hem aldus meegedeeld wordt, valt onder zijn geheimhoudingsplicht en zijn verschoningsrecht. De grens ligt daar, waar de advocaat zelf dader of mededader is.¹³

'MISBRUIK IS AAN DE ORDE VAN DE DAG'

Geregeld wordt gesuggereerd dat misbruik van verschoningsrecht aan de orde van de dag is. Wij durven zonder meer te stellen dat van dit misbruik in de ware zin niet vaak sprake zal zijn. Graag hadden wij 'nooit' geschreven, maar de realiteit dwingt dat ook in de advocatuur enkele zwarte schapen meegezaaid.

Hóé zou er eigenlijk misbruik worden gemaakt van het verschoningsrecht? Het verschoningsrecht is de – door de rechterlijke autoriteiten te respecteren – bevoegdheid om geen verklaring te hoeven afleggen over datgene wat aan de advocaat in zijn hoedanigheid in vertrouwen is toevertrouwd. Het is de mogelijkheid om de geheimhoudingsplicht voor de rechter tot gelding te laten komen. Hoe vaak komt het nu voor dat een advocaat als getuige voor de rechter verschijnt¹⁴ en zich op zijn verschoningsrecht moet beroepen?¹⁵ Slechts zeer zelden. Daarom kan van misbruik, zo ernstig dat het een ernstige bedreiging voor de samenleving vormt, al direct geen sprake zijn. Men mag immers gerust aannemen dat bij dit toch al geringe gebruik van misbruik slechts sporadisch (zo al ooit) sprake zal zijn.

Nu strekt het verschoningsrecht zich ook uit tot de periode van het opsporingsonderzoek, waarin de advocaat zijn dossier voor de opsporingsambtenaren gesloten mag houden.¹⁶ Misbruik daarbij vereist dat de advocaat stukken uit zijn dossier verborgen houdt of verwijderd en verstopt. Bij het doorzoeken van een advocatenkantoor zal praktisch altijd¹⁷ de deken meekijken en beoordelen of bepaalde stukken onder het verschoningsrecht vallen. Die mening kan dan ook nog door de rechter worden getoetst. Kortom, hoewel misbruik niet uitgesloten kan worden,¹⁸ is het niet waarschijnlijk dat dit enigszins frequent het

De advocaat die een cliënt een beleggingsadvies of een zuiver fiscaal advies geeft, kan zich niet op het verschoningsrecht beroepen, ook niet als hij werk verricht in een nevenfunctie

geval is, ook al omdat doorzoeking bij een advocaat niet vaak voorkomt.

Waarom dan dat misbaar? Omdat, naar onze overtuiging, men het eigenlijk gebruik van het verschoningsrecht verwart met het al dan niet doen van aangifte van strafbare feiten. De advocaat die ervan op de hoogte is dat zijn cliënt een strafbaar feit heeft begaan, doet daarvan geen aangifte. Hij heeft immers een beroepsgeheim, dat gerechtvaardigd wordt door de (in het Notaris Maas-arrest genoemde) afweging van het maatschappelijk belang van de waarheidsvinding tegenover het maatschappelijk belang om zonder vrees voor uitlekken te kunnen communiceren met de vertrouwenspersoon. Zou de advocaat aangifte doen, dan maakt hij zich schuldig aan schending van het hem beroepsmatig toekomende beroepsgeheim (art. 272 Sr).¹⁹ Dan kan men dus moeilijk van 'misbruik' van het verschoningsrecht spreken, of, zuiverder, misbruik van het beroepsgeheim.

Als 'de politiek' wil dat advocaten aangifte doen, zal het beroepsgeheim verboden moeten worden. Maar als dat gebeurt wordt er een zware, zo niet fatale, aanslag op de rechtsstaat gepleegd, want de advocaat wordt zijn rol van vertrouwensman ontnomen en

hij komt in een geheel andere positie ten opzichte van degene die hij moet bijstaan. Hij moet dan bij de behandeling van de zaak rekening houden met gerechtvaardigd wantrouwen van zijn eigen cliënt, en hij zal slechts een beperkt deel van diens verhaal horen, uit vrees dat incriminerende details zullen worden doorgebiefd. De wijze van verdediging van de belangen van de cliënt, zoals die nu in het kader van de rechtsstaat nodig wordt geacht, zal veranderen ten detrimente van de rechtzoekende.

Zoals gezegd is de huidige sterke positie van het verschoningsrecht het resultaat van een afweging, en deze kan in andere tijden anders uitvallen. Voordat zo'n afweging opnieuw gemaakt kan worden, zullen de af te wegen factoren moeten worden bepaald. Van een doordachte herwaardering van de rol van de advocaat als vertrouwenspersoon en zijn rol in de rechtsstaat, is nog geen sprake geweest. Misschien gebeurt dit door de Commissie-Van Wijmen of in het politieke debat daarop volgend. Tot nu toe zijn de factoren nog van hetzelfde gewicht als toen de Hoge Raad sprak – wij hopen van harte dat dit zo blijft.

'BETREFT SLECHTS PROCEDERENDE ADVOCAAAT'

Waar komt het misverstand vandaan dat het verschoningsrecht gebonden is aan de advocaat als procesvertegenwoordiger? Speelt hier een begripsverwarring? Het is duidelijk dat het verschoningsrecht allereerst bij de rechter wordt ingeroepen, als het recht het afleggen van een getuigenverklaring te mogen weigeren. Het gebied wordt echter al flink verruimd omdat het ook het strafrechtelijk en fiscaal (voor)onderzoek omvat. De advocaat heeft ook een verschoningsrecht tegenover de politie en het OM. Dat mag, wat ons betreft, ook als procespraktijk (in ruime zin) beschouwd worden. In deze zin heeft het verschoningsrecht met procederen te maken.

Een geheel andere vraag is echter of het beroepsgeheim, de kern waarvoor het verschoningsrecht als beschermingsinstrument gegeven is, alleen toekomt aan advocaten die procederen. De advocaat die alleen adviseert, zou dan geen verschoningsrecht toekomen – en dus ook geen beroepsgeheim? Daar hoor je niet veel over, maar het zou wel de consequentie zijn. Een beroepsgeheim zonder verschoningsrecht is op zich goed denkbaar,²⁰ maar in uiterste consequentie

8 HR 8 december 1995, NJ 1996, 708.

9 In R. Doorenbos, 'Witwassen en (misbruik van) verschoningsrecht', in *Advocatenblad*, 1996, p. 111-115, wordt een aantal voorbeelden genoemd van werkzaamheden die niet typisch 'des advocaats' zijn: het door een advocaat openen van een bankrekening namens zijn cliënt, het zich vervolgens laten machtigen tot die rekening en het beheren van die rekening (kortom: louter financiële dienstverlening); het op verzoek van de cliënt optreden als statutair directeur of commissaris en het fungeren als trustee. Dat de grens tussen juridische dienstverlening en 'louter' financiële dienstverlening niet altijd eenvoudig is vast te stellen blijkt bijvoorbeeld uit de uitspraak van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven van 23-04-1996, nr. 95/0941/075/200, *Advocatenblad* 1996, p. 573-575.

10 Dit is af te leiden uit het hiervoor genoemde *Notaris Maas-arrest*. Er is nog geen zaak geweest waarin de HR zeer uitzonderlijke omstandigheden aanwezig oordeelde ten aanzien van een als getuige gehoorde professioneel verschoningsgerechtigde. Met betrekking tot het in beslag nemen van stukken in de opsporingsfase heeft de HR zich al wel uitgelaten over de vraag wanneer sprake is van dergelijke uitzonderlijke omstandigheden; zie bijvoorbeeld recentelijk HR 14 juni 2005, NJ 2005, 353, waarin een advocaat onder meer werd verdacht van het witwassen van grote sommen geld en HR 29 juni 2004, NJ 2005, 273, waarin

de waarheidsvinding ook prevaleerde en bij een (verschoningsgerechtigde) psychiater – niet zelf verdacht van strafbare feiten – stukken in beslag mochten worden genomen.

11 Het moet dan gaan om verdenking van ernstige strafbare feiten, zoals het vormen van een crimineel samenwerkingsverband van een advocaat met bepaalde cliënten. In HR 30 november 1999, NJ 2002, 438 oordeelde de Hoge Raad kort gezegd dat in zo'n geval sprake kan zijn van uitzonderlijke omstandigheden, waarin het belang van cliënten bij de geheimhouding door de advocaat van het aan hem toevertrouwde in een dergelijke zaak – en daarmee ook het verschoningsrecht – moet wijken voor het belang van de waarheidsvinding. In HR 14 juni 2005, NJ 2005, 353, vond de Hoge Raad dat de rechtbank terecht een beroep op het verschoningsrecht had afgewezen in een situatie waarin een advocaat werd verdacht van witwassen van grote sommen geld en voorts uit de stukken bleek van een zwaarwegend onderzoeksbelang jegens de medeverdachten. Beide genoemde procedures speelden in het kader van het in beslag nemen van stukken bij een advocaat.

12 Het beroepsgeheim vatten wij samen als de plicht om zaken, die de advocaat, handelend in die hoedanigheid, in vertrouwen zijn meegedeeld, niet aan derden te openbaren.

13 Wij laten hier verder onbesproken de op grond van de Wet MOT rustende meldplicht voor advocaten van ongebruikelijke transacties in bepaalde gevallen van dienstverlening.

14 Ook degene die zich kan beroepen op het verschoningsrecht, moet verschijnen als hij behoorlijk wordt opgeroepen als getuige. Het verschoningsrecht kan alleen ter zitting worden ingeroepen.

15 Dat beroep doet de advocaat overigens geheel naar eigen inzicht. Hij kan tot het weigeren of juist doen van een verklaring niet door zijn cliënt gedwongen worden.

16 Dit voorzover het althans aan de advocaat in zijn hoedanigheid toevertrouwde stukken betreft, waaronder met name ook de correspondentie tussen cliënt en advocaat valt.

17 Bij uitzondering verzuimen de opsporingsambtenaren de deken in te schakelen.

18 En ongetwijfeld hier en daar ook zal voorkomen, wederom die zwarte schapen...

19 Art 272 Sr: 'Hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie.'

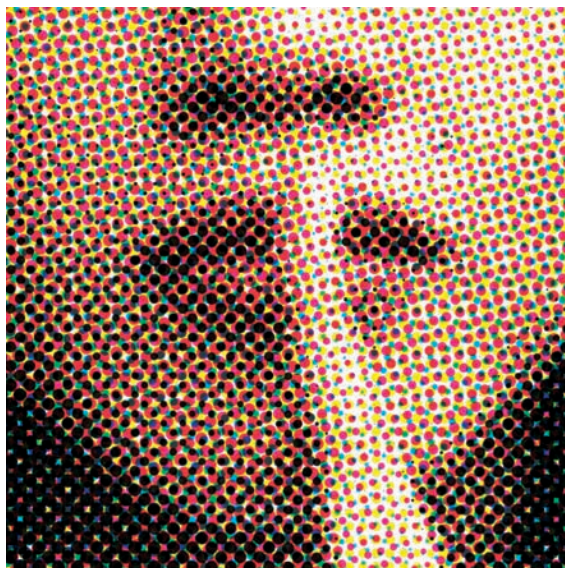
toch iets geheel anders dan het beroepsgeheim waarover we tot nu toe spraken. Dit (advocaten)beroepsgeheim heeft immers met zijn positie als vertrouwenspersoon te maken.

De ‘politieke’ discussie gaat over het beroepsgeheim en niet over het verschoningsrecht. Hoe is te rechtvaardigen dat de advocaat die niet in verband met een procedure in de arm wordt genomen, opeens geen vertrouwensman meer is? De cliënt die vraagt om een contract te schrijven dat zo duidelijk is dat er nooit over geprocedeerd hoeft te worden: valt zijn contact met de advocaat dan niet onder het beroepsgeheim? De cliënt die per se buiten de rechtszaal een oplossing wil voor een burenruzie; de advocaat die al zijn zaken schikt²¹ en dus nooit in de rechtszaal komt: hoe staat het met hen? Men kan beweren dat het hierbij in de verte en indirect toch om procederen gaat, maar dat geldt dan voor al het advocatenwerk.

Nee, zeggen de critici, de advocaat die een groot financieringscontract opstelt of een mega-overname begeleidt, heeft niets met procederen van doen. Dit is al weer een misverstand. Elk contract wordt geschreven om een juridische relatie tussen twee of meer partijen te regelen. Bij al die contracten hoopt men een basis voor goede samenwerking, althans een goede contractsrelatie, te hebben geschapen die nooit aan rechter of arbiter hoeft te worden voorgelegd. Dat is bij grote (in financiële zin) contracten niet anders dan bij een arbeidscontract of het contract voor de verkoop van een tweedehands auto. Bij al dit werk komt een mogelijke procedure op een of andere wijze om de hoek kijken, vooral wanneer het contract bedoelt procederen te voorkomen. Beperking van het beroepsgeheim tot werk waarbij rechtstreeks over dreigende of lopende procedures wordt geadviseerd, miskent de realiteit van het juridische advocatenwerk.

Maar, zo wordt ook gezegd, de advocaat, die groepsconstructies bedenkt, erover adviseert en zo belastingvoordelen voor de cliënt bewerkstelligt, dié advocaat behoort toch geen beroepsgeheim te krijgen? Vooropgesteld zij, dat het gebruikmaken van wets- of

verdragsregels om minder belasting te betalen, niet illegaal of zelfs maar verwerpelijk is. Als er regels bestaan, mag daarvan gebruik worden gemaakt. Het is dan de (gespecialiseerde) advocaat met zijn kennis van de wet die de cliënt de weg kan wijzen. Advocaat en cliënt weten dat uiteindelijk de rechter kan oordelen over de juiste toepassing van die regels, dus ook hier is een proceselement aanwezig. De advocaat behoort over proceservaring te beschikken en daarmee een verdieping te geven aan zijn bijstand, ook bij het adviseren. Maar ook de verzekeraar die een uitkering weigert met een beroep op een polisclausule, weet dat een rechter er anders

over kan denken. Procespraktijk, in de zin van een verband met mogelijk rechterlijk ingrijpen, is geen bruikbaar onderscheid voor het toekennen van het (beschermde) beroepsgeheim. Het gaat om de deskundigheid als juridisch adviseur.

VERTROUWENSPERSOON

Het onderscheid moet gezocht worden in de rol van *vertrouwenspersoon*. En dat moet gepreciseerd worden met ‘op juridisch gebied’.

De burger moet zich tot de advocaat kunnen wenden om advies over zijn juridische vragen, zonder vrees dat dit zich tegen hem kan keren doordat de advocaat het toevertrouwde aan derden doorgeeft, ongeacht of dat advies in verband met een bestaande, dreigende of in de verte mogelijke (straf-, civiele of bestuurlijke) procedure wordt gevraagd. In de huidige maatschappij, met zijn benauwende hoeveelheid wetten en andere regelgeving, is aan zo’n raadsman nog meer behoefte dan in het verleden. De advocaat die een cliënt een beleggingsadvies geeft, kan zich er niet op beroepen, ook niet als hij werk verricht in een nevenfunctie. Ook de zuiver fiscale advisering van een advocaat komt zo op de tocht, omdat een belastingadviseur nu eenmaal geen verschoningsrecht heeft.²² Of dit anders zou moeten, is een geheel andere discussie.

Het gaat dus om de advocaat als vertrouwenspersoon. Dit geeft nog geen sluitend antwoord op de vraag naar de reikwijdte van het advocatenverschoningsrecht, op de vraag wie zich advocaat mag noemen en wie niet, maar dit is echter een andere discussie. Zolang de Advocatenwet luidt zoals dat nu het geval is, stellen wij dat eenieder die als advocaat beëdigd is, advocaat en dus vertrouwenspersoon is. Om hier verandering in te brengen moet het begrip advocaat heroverwogen worden, hetgeen wij zouden betreuren, of er moet worden uitgemaakt waar de rol van de advocaat als vertrouwensman begint en eindigt. Dat zou wel eens een zeer moeilijke discussie kunnen zijn, vooral als er voor de praktijk bruikbare criteria moeten worden ontwikkeld voor het onderscheid wie wel en wie niet als advocaat vertrouwenspersoon is. Maar *als* over het verschoningsrecht een discussie nodig is, is dit de relevante kwestie. ●

20 Zoals het beroepsgeheim dat accountants of belastingadviseurs uit hoofde van hun beroepsregelingen hebben, of de veelvoorkomende contractuele zwijgplicht.

21 En daarmee dus voldoet aan Gedragsregel 3, zoals weinig anderen.

22 Hij heeft wel een beroepsgeheim op grond van de beroepsreglementering.